

nem, tehetjük egészen magunkévá. A viselkedéseknek gondolatát inkább a pszicho- és parataxisok irányában kell továbbfejlesztünk.

10. A cselekvések végül önmagunknak külső ábrázolásai is: cselekvéseinknek „kifejező” értékük is van (*Allers, St. Krauss, Hanselmann*). Nemcsak a mindennapi életnek közönséges cselekményei, hanem a jelképes, pótló, rendellenes cselekvéseink, elszólásaink és téves cselekvéseink is, és ezek talán még jobban, jellemzők egész személyiségünkre, mint „kifejező mozgások.” Az életdráma egyúttal emberábrázolás s a jellemtudománynak (karakterológiának) művészi jelentősége és vonatkozása is van. E ponton a dráma és a cselekvés lélektana ismét összetetalálkozik egymással. Akár önmagunk mozgásait alakítjuk, akár a kívülünk eső világ tárgyait, mindig „kifejezzük” azt, ami bennünk él.

*Várkonyi Hildebrand dr.*

## Az explorációról.

Az igen tekintélyes számú karakterológiai vizsgálati eljárás közül egy sincsen, amely a tanári hivatáshoz olyan közel áll, mint az exploráció. A tanulókkal folytatott beszélgetések során a tanárok szinte állandóan, önkéntelenül is tesznek karakterológiai megállapításokat. Ezekről a mindennapi megállapításoktól pedig csak egy lépés választja el a tanárt a módszeresen felépített, életrajzot elemző beszélgetéstől, az explorációtól. További előnyt jelent a tanár számára az, hogy ennél az eljárásnál papíron és ceruzán kívül sem vizsgálati eszközre, sem hosszas előtanulmányokat igénylő kiértékelési rendszerek elsajátítására nincsen szükség. Az exploráció éppen ezért tanárok számára az egyik legjobb, de csak a legnagyobb óvatossággal alkalmazható karakterológiai vizsgálati eljárás.

Króber nyomán az exploráció lényegét a következőkben láthatjuk: Két ember kapcsolatba lép egymással, a kapcsolatot a beszéd segítségével hozzák létre, ebben a kapcsolatban ellentét állás keletkezik az explorátor és a vizsgált személy között, amelyet le kell küzdeni; mert az explorátor meg akarja ismerni a vizsgált személyt.

Az explorátor és a vizsgált személy között olyan kapcsolatot kell teremteni, amely a legtermékenyebb. Ez lehet barát-barát, tanár-tanítvány stb. viszony. Az exploráció négy szakaszra, közvetlenül és fesztelenül, csendes nyugodt helyen folyik le. Az explorátor a beszélgetést a kezdéstől a befejezésig, kerek egésznek fogja fel. A beszélgetésnek határozott skémája nincsen,

magában foglalja a vizsgált személy életének tárgyalásán kívül világnézeti kérdések, gondolkodásmód, problémák stb. megvitatását.

Az explorátor igyekszik olyan légkört létrehozni, amelyben a vizsgált önmaga megnyilatkozik, mert saját magát akarja megérteni. Ha ezt nem lehet elérni, akkor arra kell törekedni, hogy azt érezze, hogy a beszélgetésben mint egyenlő értékű fél vesz részt. Az explorátor nem játssza a kikérdező szerepét s nem szabad megsértődnie, ha a vizsgált kevésbé tiszteletadó és szabadabb modorú.

Az explorátor az exprolációról jegyzőkönyvet vezet. Ebben a vizsgált kijelentésein kívül külsejének leírása, arcjátéka, taglejtése stb. is feljegyzésre kerül. A beszélgetést az explorátor úgy irányítja, hogy egy-egy jellemvonás több oldalról nyerjen megvilágítást, s igazoltnak csak akkor fogadja el, ha a támpontok mind egybehangzóak.

Az exploráció befejezése után az explorátor a vizsgálatról személyiségleírást készít. A személyiségleírás szerkezete tekintében igen jól bevált. H. Schiller — az alábbiakban ismertetett — felépítése, mely szerint először a vizsgált kiemelkedő tulajdonságait, aztán általános fellépését, majd érzelmi és akarat vonásait, valamint ezek szociális vonatkozásait, végül érzelmi adottságait tüntetjük fel.

A jegyzőkönyv helyes kiértékelésének előfeltétele, hogy ugyanazon megnyilatkozásnak különböző értelmezhetőségével tisztában legyünk. Ezenkívül mindig tudnunk kell, hogy milyen adatokból vontuk le következtetéseinket s nem áll-e rendelkezésünkre olyan adat, amely valamely következtetésünk helytelenségét bizonyítja vagy indokoltságát kétséssé teszi.

Az alábbiakban egy explorációs jegyzőkönyvemet mutatom be. Módszertani okokból és könnyebb áttekinthetőség végett egyező számokkal jelöltem meg a jegyzőkönyvben és a személyiségleírásban az összetartozó részeket. Ezek a számok az összetartozó részek után találhatók. Így megállapítható, hogy mely adathból, mely személyiségjegyre következtettem. Tekintetbe kell venni azonban azt, hogy a megállapítások mögött fel-lelhető intuíció és a vizsgált személy által keltett benyomások finom árnyalatai a jegyzőkönyvből nem tűnnek ki, hanem csak a kiadásra kerülő személyiségleírásban jutnak kifejezésre.

A vizsgálat a munkaadó megbízásából, meghatározott alkalmazás elnyerése céljából történt.

### *Explorációs jegyzőkönyv :*

Középtermetű, telt idomú egyén, mérsékelt izomzattal. Lágy arca és állandóan kissé nyitott vastag ajka, ellentétben van mélyen ülő, kis, hideg kék szemével.

Arcjátékában a homlok vízszintes ráncolása változik, az ápolatlan fogsorát, inyét kimutató ajakszétnyitással.

Sérült balkeze kissé fájhat, mert gyakran nézegeti s ujjait jobbkezevel meg-megszorítja. Kutatva néz rám, mohón várya az első meleg szót, amely mosolygásra jogosítja, mert csak így érzi magát elemében. **1.**

Igyekszem elvonni a figyelmét, mégis természetességgel lesegíti kabátomat s a beszélgetés végén feladja. **2.** 21. éves, X-en született, innen az Y melletti Z-re költözködtek. Apja nyugalmazott vasútas művezető, evangélikus vallású. Anyja A. B. róm. kat. Bátyjának ugyanaz a foglalkozása, mint neki, elektrotechnikus és géplakatos. Bátyja nőtlen, húga hajadon. Mindhárman katolikusok. Az evangélikus apa is örült ennek, mert helyben csak katolikus hitoktatás volt s a távoli evangélikus hitoktatás pedig nagy anyagi teher lett volna. **4.** Hét hónapja ismeri a menyasszonyát. Mielőtt megismerte, „azelőtt is komendáltak valakit“ mondja. Az nagyon szeretett ugyan, de úgy viselkedett, hogy nem sokat törődött az emberek véleményével. Nekem pedig az ilyen nem kell, mert nem tudok az ilyenben bízni. **5.** „A jelenlegi menyasszonyom az más, az nagyon ügyel arra, hogy én is erkölcsösnek lássam.“ **6.** M. a menyasszonyan, módos szülők leánya, szőlőjük, földjük, két házuk is van. **7.** azonkívül nagyon vallásos is, mondja büszkén. **8.** Mikor megismerte, rózsafűzért kapott tőle, most ahányszor találkoznak, mindig megnézi, hogy megvan-e. (Előmutatja.) **9.** Nem imádkozza végig soha, mert hosszú, de azért van úgy, hogy templomban imádkozik. **10.** Sok barátja van. **11.** Inkább az idősebbekkel barátkozott mindig. **12.** Akkor lesz az esküvője, ha átesik majd a kötelező orvosi vérvizsgálaton. Bár — mondja — beteg még nem volt, de azért nem érzi magát biztosnak. Ha megnősülhet, legalább semmi betegségtől nem kell félnie. És ha jó beosztó az asszony, akkor kevesebbe kerül a házaselet, mint a nőtlen ember élete. **14.** Menyasszonya kérte, hogy ne igyon, le is szokott az ivásról, a dohányzásról való leszokást is kérte, de azt nem tudja megállni, viszont ez nem látszik meg rajta, amikor találkozik vele, tehát nem baj. **15.** Sok féle képpen kipróbálta menyasszonya hűségét. Sokszor ment bejelentetlenül hozzájuk, sőt éjjel is nézelődött a házuk táján, de sohasem látott vetélytársat. **17.** Jó, hogy édesapja jól fogja. **18.** Ha mégis hűtlen lenne hozzá esküvő előtt, otthagyná, ha pedig mint asszony vétsene ellene, jól elverné, mert — mint mondja — mit is lehetne mást csinálni ilyenkor. **19.** A feleség jó, mert nem költ úgy az ember, „az asszony fogja“, nem enged elzúlleni. **20.** Mesterségét szereti, jó dolog a létrázás, kint dolgozni szabad épületeken. Ez változatos. **21.** Bent ülni egész nap nem lehet. **3** polgári a végzettsége, de nem gondolt továbbtanulásra. **22.**

Beteg nem igen volt. Nagy élménye, hogy egyszer „agyon akar-  
ták lőni.“ Egy cseh főhadnagy által elvesztett térképet játé-  
ból elégették játszópajtásaival, azért történt a nagy eset. Ahogy  
a részletek után érdeklődöm, lassan elszürkül az agyonlőni  
akarás jelentéktelen ügygé. **24.** Kérdezem, hogy mi az emberi  
élet célja? Nem érti a kérdést. **25.** Szeret falun színházban ját-  
szani, szerepel műkedvelő színdarabokban. Parasztot vagy ka-  
tonát szeret alakítani — mondja —, de a részletekből kitűnik,  
hogy komikus. Pályatévesztett ember vagyok, mondja moso-  
lyogva, szerénytelenül — színésznek kellett volna mennem. **26.**  
„Ha jó bemondásom volt és nevettek, azt irtóra szerettem.“ **27.**  
Dalárdában a „tenor kettő“-t énekelte. „Énekelni, nevetni, eb-  
ben első vagyok. A bohóckodás az más osztályba tartozik.“  
**28.** A vidéki életet jobban szereti a városinál. A pesti erköl-  
csök nagyon rosszak. Kellene rajtuk javítani. Igaz, hogy vidé-  
ken is így van, de nem nyíltan. Itt sem szabadna, hogy nyíltan  
legyen. **29.** Nem szeret más emberekkel foglalkozni, inkább  
tárgyakkal. **30.** Szokott olvasni, mondja; a legutóbb olvasott  
könyv címe az „Ezeregyéjszaka.“ Hamarjában más könyvcí-  
met nem tud mondani. **31.** A bajtársiasságot jól meg lehet  
tudni arról, hogy valaki kér egy cigarettát s a másiktól van,  
hogy ad-e. **33.** „Nőtlen embernek jobban el megy a pénze.“  
**34.** Sétálni, gyalogolni azért nem szokott, „mert kopik a cipő  
s inkább villamosra ül.“ Mindjárt belátja, hogy nem helyes a  
következtetése, mégis megnyugtatta. **35.** Legjobb barátját azért  
szereti, mert ha tervez valamit, az rendszerint lebeszéli s  
akkor örül, hogy otthon maradnak. **36.** Ha haragszik, veszek-  
szik, egy két szó után kibékül s mindent elfelejt. „Enni, azt  
szeretek, ez az egy meg van“ — mondja. **38.** Csak oly felesé-  
get választ az ember, aki kiszolgálja. **39.** Nagyon haragszik a  
púderes és kifestett szájú nőkre. Ez, — mondja — havi 70 pen-  
gőbe kerülhet s inkább az étkezésre kellene fordítani. **41.** „Az  
újságban olvas az ember mindenféle szert, ami selymessé, üdévé  
teszi az archőrt — a fiúk is használnak ilyent — a nők is eze-  
ket kellene, hogy használják, de nem púdert.“ **42.** Ha minisz-  
ter lenne és módjában volna, hogyan segítene a legszegényebb  
néprétegen? — kérdem. „Több fizetést adnék nekik“ — vála-  
szolja. **43.** Általában a „jósótehetségű“ ember érvényesül, aki  
„dumál“, **44.** azt hiszik, hogy tudja. **45.** Ő maga elméletben  
gyengébb, gyakorlatban jobb. „A gyakorlat a fontos, egyedül  
kell tudni dolgozni.“ **47.** Kérdéseimre drótvezeték ellenállást,  
motorkapcsolást, képleteket magyaráz. Az „osztó“, a „szorzó“  
fogalmát, az Ohm-törvényt stb. felsorolja. Tesztvizsgálat összer-  
edménye jó. **48.**

Személyiség leírás: Egyszerű, **19. 25. 31.** kedélyes, **1. 26.**  
**27. 28.**, a magasabb értékekkel szemben tompa **5. 15. 38.**

**39.** egyén. Fellépése tiszteletadó **1.**, közvetlen, **2. 5. 6. 3. 44.** derűt **1.** sugárzó. Akaraterének ingadozásával **15. 20.** szemben körülbástyázza magát, **34. 45. 47.** környezete megszervezésével, **36.** önmagával szemben is megnyilatkozó **35.** kisebb-mérvű farizeuskodásával, **3. 9. 29. 42. 10.**, megalkuvó, **22. 25. 46.** realista, **7. 12. 19. 25. 38.**, biztonságra törekvésével **7. 20. 34.** A hasznosságtól, **2. 4. 7. 14. 38.**, olcsó sikerektől **24. 27.** vezetett érzelmi életéből, hiányzik az idealizmus **18. 17. 19. 14.** és a szilárd hivatásérzet, **33. 25.**, de feloldódott társas, **11.** kedves hangulatossága **28.** határozott értéket jelent. Elég értelmes, főleg műszaki irányban, **48.**, de látóköre nem tág, **31. 41. 43.** Mesterségét szereti, szorgalommal és igen otthonosan mozog benne **21. 48.** Vezetői hajlam hiánya, **30. 12.** munkakörében nem jelent nagy hátrányt.

Igen jól használható az exploráció más karaterológiai vizsgálatok kiegészítésére is. Ilyenkor legcélszerűbb utolsó vizsgálatként végezni. Így megerősíthető vagy elvethető lesz az, ami más próbák alapján valószínű vagy kétes volt s felkutathatók mindazok a jellemvonások, amelyek a teljes személyiség leírásához szükségesek, de az előző vizsgálatokon nem kerültek napfényre.

*Dr. Pentz Gáspár.*

## GYAKORLATI PEDAGÓGIA.

### **Magyar nyelv és irodalom**

**Tömörkény István: Csata a katonával.**

*I. osztály.*

*Óravázlat.*

#### *I. Számonkérés.*

Az eredményhatározó.

#### *II. Ráhangolás.*

Tömörkény István, Szeged írója.

#### *III. Célkitűzés.*

A *Jegenyék alatt* című elbeszélés-gyűjteményből: *Csata a katonával.*

#### *IV. Tárgyalás.*

1. Az olvasmány bemutatása.
2. Rövid tartalmi megbeszélés.
3. Tartalmi elmélyedés: